

RECENZE

SOCIÁLNÍ POTŘEBA A HODNOTA KRAJINY

Hana Librová: Sociální potřeba a hodnota krajiny. Brno, Univerzita J. E. Purkyně 1987, 130 stran

Publikace je rozdělena do dvou návazných oddílů: historie a současnost. Autorka postupovala historicko-logickou metodou. Analyzuje vývoj vztahu lidí ke krajině, vztahu, který není implicitní, ale je výsledkem socializace společnosti, sensu stricto vývoje její kultury.

Při dokumentování uvedené teze dokládá autorka své pojetí příklady z výtvarného umění (velmi funkčními a zajímavými), poezií, prózou. Arkadickou krajinu Vegiliovu chápe jako vzor všeobecně přijímané krajiny od antiky po současnost.

Soudobu potřebu krajiny jako základu a půdorysu lidských činností ve světě a v přírodě dokumentuje řadou výzkumů. Jejich výsledky často působí jako apel a výzva: dnešní dělník a zemědělec musí vystupovat s vyšší kulturou práce — do nenávratna se nemohou propadat přírodní a sociální hodnoty.

Souvinnost mezi stavem biosféry a sociálními jevy je nesporná. Proto je stále častěji zvána k odborné spolupráci sociologie či jiné společenské vědy. Konstituje se nová disciplína — sociální ekologie. Zemědělská krajina v naší republice se v posledních čtyřiceti letech výrazně změnila rozlohou i habitem. Autorka porizuje výčet uvědomělých a neuvědomělých škod, které mnohdy zbytečně mění krajinu v jednotvárnou, ohroženou step: ... napřimování vodotečí, kácení pobřežních porostů, rozorání tradičních cest, které po staletí spojovaly jak polní parcely, tak lidská sídla, likvidace remízů a mezi porostů keří a jinou rozptýlenou zelení, kácení soliterních keřů, stromů, úbytek trvalých travních porostů v krajině apod. ... Některé z uvedených procesů jsou nezbytné důsledky rozvoje výroby v zemědělství, o správnosti a nutnosti jiných lze pochybovat. Není na místě chovat nostalgické vzpomínky ke starému hospodářství, jež většině obyvatel venkova přinášelo každodenní dřinu a ubohou životní úroveň. Složitější je však otázka míry koncentrace zemědělské výroby, úbytku lučních porostů a určité využívání těžké zemědělské techniky, která vyžaduje, aby jí byl násilně podržován charakter krajiny.

Sociologie se zabývá důsledky změn krajiny v reflexi názorů lidí. Zkoumá změny pracovních a životních podmínek osob zaměstnaných v zemědělství, ale i rekreatantů všech profesních struktur, kteří zaznamenávají pokles obytné a rekreační hodnoty této krajiny.

Názory lidí jsou však závislé na tom, jak celá společnost během svého historického vývoje na krajinu nahlíží. To vyplývá z celého hodnotového systému a vyspělosti potřeb společnosti.

Autorka jde ve svém pojetí dále k budoucím hodnotám, když definuje ekologický přístup společnosti k přírodě jako „způsob lidského chování a takový způsob reprodukce ekonomiky a společnosti, který je šetrný k přírodnímu prostředí“. Nejde tedy jenom o estetickou percepci krajiny, o takzvanou „lásku k přírodě“, ale o uvědomělý vztah.

Povšimněme si kapitoly 2, oddílu II: Zemědělci a krajina. Zemědělská krajina byla vždy utvářena pracovními prostředky. Ta dnešní se rovněž podržuje požadavkům mechanizace. Prozatím se podržuje těmto požadavkům i sociální percepcí krajiny u zemědělců.

Na originálních výzkumech dokládá autorka, že zemědělcům spíše imponují necitlivě prováděné technické úpravy pozemků v krajině. Uvědomělý estetický, ale i hospodárny vztah ke krajině není zatím jejich doménou. I zde však záleží na vzdělání. Očekává se, že v budoucnu budou v hodnotovém systému obyvatel venkova zaujímat přední místo i hodnoty nemateriální, budou přejímány městské vzory hodnotových orientací, poroste vzdělání i všeobecný rozhled. Neboť to, co se myslí v naší zemi krajinou, je převážně zemědělskou krajinou. Je třeba přemýšlet o její nové tváři, což je úkol náročný, ne však nereálný.

Ing. Věra Dvořáková, CSc.